

Euroopan
komissio

Sosiaaliturvaoikeudet

Espanjassa

Tämän oppaan tiedot on koottu ja päivitetty tiiviissä yhteistyössä sosiaaliturvan keskinäisen tietojärjestelmän (MISSOC) kansallisten yhteyshenkilöiden kanssa.

Lisätietoja MISSOC-verkostosta on sivulla

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=815>

Tässä oppaassa kuvaillaan yleisesti kunkin maan sosiaaliturvajärjestelmää. Lisätietoja saa muista MISSOCin julkaisuista, jotka kaikki löytyvät edellä mainitusta linkistä. Voit myös ottaa yhteyttä tämän oppaan liitteessä I lueteltuihin toimivaltaisiin viranomaisiin ja laitoksiin.

Euroopan komission ja kenenkään sen puolesta toimivan henkilön ei voida katsoa olevan vastuussa tämän julkaisun sisältämien tietojen mahdollisesta käytöstä.

SISÄLLYSLUETTELO

I luku: Johdanto, järjestäminen ja rahoitus.....	4
Johdanto	4
Sosiaaliturvan järjestäminen	5
Rahoitus	6
II luku: Terveystenhoito.....	8
Terveystenhoidon saamisen edellytykset	8
Mitä järjestelmä kattaa?	8
Hoidon saaminen	9
III luku: Sairausetuudet	11
Sairausetuuksien saamisen edellytykset	11
Mitä järjestelmä kattaa?	11
Sairauspäivärahan saaminen.....	12
IV luku: Äitiys- ja isyysetuudet.....	13
Äitiys- ja isyysetuuksien saamisen edellytykset	13
Mitä järjestelmä kattaa?	13
Äitiys- ja isyysetuuksien saaminen.....	14
Luku V: Työkyvyttömyysetuudet	15
Työkyvyttömyysetuuksien saamisen edellytykset.....	15
Mitä järjestelmä kattaa?	16
Työkyvyttömyysetuuksien saaminen	17
Luku VI: Vanhuuseläkkeet ja -etuudet	18
Vanhuusetuuksien saamisen edellytykset.....	18
Mitä järjestelmä kattaa?	19
Vanhuusetuuksien saaminen	20
VII luku: Eloonjääneiden etuudet.....	21
Eloonjääneiden etuuksien saamisen edellytykset.....	21
Mitä järjestelmä kattaa?	22
Eloonjääneiden etuuksien saaminen	23
VIII luku: Työtapaturma- ja ammattitautietuudet	24
Työtapaturma- ja ammattitautietuuksien saamisen edellytykset	24
Mitä järjestelmä kattaa?	24
Työtapaturma- ja ammattitautietuuksien saaminen.....	25
IX luku: Perhe-etuudet.....	26
Perhe-etuuksien saamisen edellytykset.....	26
Mitä järjestelmä kattaa?	26
Perhe-etuuksien saaminen	26
X luku: Työttömyys	27
Edellytykset työttömyysetuuksien saamiseksi	27
Mitä järjestelmä kattaa?	28
Työttömyysetuuksien saaminen	29
XI luku: Vähimmäistoimeentulo.....	30
Vähimmäistoimeentuloetuuksien saamisen edellytykset	30
Mitä järjestelmä kattaa?	30
Vähimmäistoimeentuloetuuksien saaminen	32
XII luku: Pitkäaikaishoito	33
Pitkäaikaishoidon saamisen edellytykset	33
Mitä järjestelmä kattaa?	33
Pitkäaikaishoidon saaminen.....	34
Liite: Sosiaaliturvalaitosten yhteystiedot ja hyödyllisiä Internet-osoitteita	35

I luku: Johdanto, järjestäminen ja rahoitus

Johdanto

Espanjan sosiaaliturvajärjestelmä muodostuu kahdesta osasta: maksuihin perustuvasta järjestelmästä ja maksuihin perustumattomasta järjestelmästä.

Maksuihin perustuva järjestelmä

Sosiaaliturvajärjestelmä muodostuu kahdesta seuraavanlaisesta maksuihin perustuvasta järjestelmästä:

- yleisestä järjestelmästä, jota sovelletaan kaikkiin palkansaajiin, jotka eivät kuulu erityisjärjestelmiin, sekä tiettyihin virkamiesryhmiin, ja
- kolmesta erityisjärjestelmästä seuraaville ryhmille: yrittäjät (itsenäiset ammatinharjoittajat), hiilikaivoksissa työskentelevät kaivostyöläiset sekä merityöntekijät (merimiehet ja kalastajat).

Opiskelijoille on olemassa oma erityinen sosiaaliturvajärjestelmä (Seguro Escolar). Lisäksi virkamiehille on olemassa maksuihin perustuva erityisjärjestelmänsä.

Maksuihin perustumaton järjestelmä

Henkilöt, joilla on taloudellisesti erityisen vaikea tilanne ja joiden tulot jäävät alle tietyn lainsäädännössä säädetyn tason, ovat oikeutettuja maksuihin perustumattomiin etuuksiin. He voivat olla niihin oikeutettuja, vaikka he eivät olisi koskaan maksaneet sosiaaliturvamaksuja tai vaikka he olisivat maksaneet niitä, mutta eivät olisi oikeutettuja etuuksiin maksuihin perustuvassa järjestelmässä.

Maksuihin perustumattomia etuuksia ovat muun muassa

- sairaanhoito
- eläke- ja työkyvyttömyysavustukset
- työttömyysavustus (*subsídio por desempleo*)
- perheavustukset
- maksuihin perustumaton äitiysavustus (*subsídio por maternidad de naturaleza no contributiva*) (ei perustu tarveharkintaan).

Lisäksi tietyt rajatut henkilöryhmät voivat hakea lisäetuuksia keskushallinnolta tai paikallishallinnolta. Tätä sosiaaliapua tarjotaan ensisijaisesti vanhuksille.

Vapaaehtoiset vakuutukset

Espanjassa on mahdollista tehdä sosiaaliturvasta vastaavan laitoksen kanssa erityinen sopimus, jonka yleisenä tarkoituksena on jatkaa tai laajentaa tarkkaan määritellyissä tapauksissa oikeutta sosiaaliturvaetuuksiin.

Tietyissä tapauksissa tämän sopimuksen tekeminen voi kuitenkin johtaa siihen, että edunsaaja liittyy oman ammattikuntansa sosiaaliturvajärjestelmään. Tällöin edunsaaja vastaa kokonaan itse sosiaaliturvamaksujen suorittamisesta.

Rekisteröinti

Ennen kuin aloitat työskentelyn Espanjassa, sinun on kirjaututtava sosiaaliturvajärjestelmään ja liityttävä omaa ammattikuntaasi vastaavaan järjestelmään asetettuja määräaikoja noudattaen. Jos olet itsenäinen ammatinharjoittaja, Itsenäisen ammatinharjoittajan on tehtävä tämä itse, muulloin se on työnantajan tehtävä.

Ilmoittautuminen sosiaaliturvajärjestelmään on pakollista. Järjestelmään kirjaututaan vain kerran: silloin, kun työntekeä aloitetaan ensimmäistä kertaa.

Kirjautuessasi saat kirjautumisasiakirjan (*documento de afiliación*), joka sisältää henkilötietosi ja kirjautumisnumerosi. Asiakirja pysyy samana koko urasi ajan ja koko sosiaaliturvajärjestelmän osalta.

Kukaan ei voi olla samasta työstä samanaikaisesti vakuutettuna kahdessa eri sosiaaliturvajärjestelmässä. Kun työntekijä on ilmoittautunut asianmukaiseen sosiaaliturvajärjestelmään ja aloittanut työskentelyn, hän alkaa maksaa sosiaaliturvamaksuja ja on automaattisesti vakuutettu. Muutokset työtilanteessa, kuten työpaikan vaihto tai työttömyysjakso, vaikuttavat vakuutukseen. Jaksoja, jolloin henkilö tekee työtä ja maksaa sosiaaliturvamaksuja, kutsutaan nimellä *alta*. Jaksoja, jolloin hän ei työskentele, kutsutaan nimellä *baja*.

Pääsääntöisesti oikeus etuuksiin edellyttää, että henkilö käy työssä ja maksaa vakuutusmaksuja. On kuitenkin huomattava, että monet tilanteet voidaan rinnastaa vakuutuskausiin (*alta asimilada*), vaikka kyseinen henkilö ei harjoittaisikaan ammatillista toimintaa.

Kunhan asetetut ehdot täyttyvät, henkilö, joka ei tee työtä eikä maksa sosiaaliturvamaksuja, voi lisäksi olla oikeutettu sosiaaliturvaan eläkkeelle jäämisen, pysyvän työkyvyttömyyden (ehdottoman pysyvän työkyvyttömyyden tai vakavan työkyvyttömyyden), kuolemantapauksen tai leskeksi jäämisen vuoksi (hautausavustusta lukuun ottamatta).

Virkamiesten erityisjärjestelmä

Virkamiehiin, sotilashenkilöistöön ja muihin julkisen sektorin työntekijöihin sovelletaan erityisjärjestelmää. On otettava huomioon, että jotkin virkamiesryhmät kuuluvat kuitenkin yleisen sosiaaliturvajärjestelmän piiriin.

Tähän järjestelmään kuuluvat

- siviilityötä tekevät virkamiehet
- sotilastyötä tekevät virkamiehet
- oikeuslaitoksen, Cortes Generales -elimen ja muiden perustuslaillisten tai valtiollisten elinten virkamiehet, jos heihin sovellettavassa lainsäädännössä niin säädetään.

Sosiaaliturvan järjestäminen

Espanjan sosiaaliturvajärjestelmää hoitavat seuraavat laitokset.

Yleinen sosiaaliturvarahasto (*Tesorería General de la Seguridad Social, TGSS*) vastaa yritysten kirjaamisesta, palkansaajien ja itsenäisten ammatinharjoittajien

kirjaamisesta, varmistaa heidän työtilanteensa ja sen, maksavatko he sosiaaliturvamaksuja, perii sosiaaliturvamaksut ja maksaa kaikki suoritukset. Se hallinnoi myös sosiaaliturvan vararahastoa.

Kansallinen sosiaaliturvalaitos (Instituto Nacional de la Seguridad Social, INSS) myöntää ja laskee kaikkien järjestelmien mukaiset rahaetuudet (lukuun ottamatta erityisjärjestelmän mukaisia rahaetuuksia, maksuihin perustumattomia vanhuuseläkkeitä ja työkyvyttömyyseläkkeitä sekä työttömyyskorvauksia) ja kaikkien järjestelmien mukaiset perhe-etuudet (merityöntekijöiden erityisjärjestelmä mukaan luettuna).

Merityöläisten sosiaalivakuutuslaitoksella (*Instituto Social de la Marina – ISM*) on kaksijakoinen tehtävä. Se vastaa sekä merenkulku- ja kalastusalan sosiaalisista ongelmista että merityöntekijöiden sosiaaliturvan erityisjärjestelmän hallinnoinnista.

Terveysturvapalveluja hallinnoivat itsehallintoalueiden alaiset terveydenhuoltoyksiköt ja Ceutassa ja Melillassa kansallinen terveydenhuolto hallinnoiva laitos (*Instituto Nacional de Gestion Sanitaria – INGESA*).

Vanhuksista ja sosiaalipalveluista vastaava laitos (*Instituto de Mayores y Servicios Sociales, IMSERSO*) hallinnoi itsehallintoalueiden rinnalla maksuihin perustumattoman järjestelmän eläkkeitä, vanhuksille ja vammaisille tarkoitettuja avustuksia sekä sosiaalipalveluja. Se hallinnoi myös pitkäaikaishoidon järjestelmiä.

Valtion julkinen työllisyysviranomainen (*Servicio Público de Empleo Estatal – SPEE*) hallinnoi ja valvoo työttömyysetuuksia. Lisäksi se kehittää itsehallintoalueiden kanssa työllisyyspolitiikkaa työvoimatoimistojen (*Oficinas de Empleo*) kautta.

Virkamiesten erityisjärjestelmiä hallinnoivat erityiset julkiset organisaatiot.

Muutoksenhaku

Mikäli et hyväksy jonkin sosiaaliturvalaitoksen päätöstä, voit esittää kyseiselle laitokselle valituksen. Valitus on tehtävä 30 päivän kuluessa siitä päivästä, jona päätöksestä ilmoitettiin. Mikäli sosiaaliturvalaitos hylkää valituksesi, voit hakea muutosta kotipaikkasi sosiaaliturva-asioita käsittelevältä tuomioistuimelta (*Juzgado de lo social*). Ellet ole tyytyväinen saamaasi päätökseen, voit vedota sen itsehallintoalueen ylioikeuteen, jonka alaisuudessa kiistanalaisen päätöksen antanut sosiaaliturva-asioita käsittelevä tuomioistuin toimii.

Rahoitus

Työntekijä on velvollinen maksamaan sosiaaliturvamaksuja heti aloitettuaan työskentelyn. Niiden määrä on tietty prosenttiosuus sosiaaliturvamaksun laskentaperusteesta. Hallitus määrittelee nämä laskentaperusteet ja -prosentit vuosittain.

Yleisessä järjestelmässä sosiaaliturvamaksun laskentaperuste vastaa suunnilleen palkansaajan todellista palkkaa. Laskentaperusteelle on kuitenkin asetettu alaraja, joka vastaa vähimmäispalkkaa (SMI) ja jota korotetaan kuudenneksellä, jos kyse on kokopäivätyöstä, sekä yläraja, joka on suunnilleen viisi kertaa vähimmäispalkan verran.

Itsenäisten tai vapaiden ammatinharjoittajien erityisjärjestelmään kuuluvien henkilöiden on maksettava sosiaaliturvamaksuja vähintään määrä, joka lasketaan käyttämällä laskentaperusteena vahvistettua vähimmäissummaa. Edunsaaja voi kuitenkin päättää, että sosiaaliturvamaksujen laskentaperusteena käytetään korkeampaa summaa, kunhan se noudattaa laskentaperusteille asetettua ala- ja ylärajaa. Tietyin edellytyksin edunsaaja voi myös vapaaehtoisesti korottaa vakuutusturvaansa ja sisällyttää siihen vakuutuksen työtaturmien ja ammattitautien varalta.

Itsenäisten ammatinharjoittajien on itse maksettava omat sosiaaliturvamaksunsa. Palkansaajilla työnantaja pidättää sosiaaliturvamaksun palkasta ja tilittää sen yleiseen sosiaaliturvarahastoon yhdessä oman osuutensa kanssa. Työtaturmia ja ammattitauteja koskevia vakuutusmaksuja maksaa vain työnantaja.

Pitkäaikaishoitoon liittyvät etuudet rahoitetaan valtion ja itsehallintoalueiden (*Comunidades Autónomas*) varoista yhteistyössä paikallisten laitosten kanssa; joissakin tapauksissa edunsaaja osallistuu kustannuksiin. Myös perhe-etuudet rahoitetaan verovaroista.

Virkamiehet maksavat sosiaalivakuutusmaksunsa omaan vakuutusohjelmaansa ja eläkerahastoonsa.

II luku: Terveystenhoito

Terveystenhoidon saamisen edellytykset

Vakuutetut

- Sosiaaliturvajärjestelmään ilmoittautuneet työntekijät tai vastaavassa tilanteessa olevat henkilöt. Näitä etuuksia myönnettäessä työntekijän katsotaan olevan täysin vakuutettu, vaikka työnantaja olisi laiminlyönyt vakuuttamisvelvollisuutensa.
- Eläkeläiset sekä muita määräaikaista sosiaaliturvaetuuksia saavat henkilöt.
- Henkilöt, joiden työttömyysetuusaika on kulunut umpeen.

Sairausvakuutuksen piiriin kuuluvat myös vakuutettujen perheenjäsenet, mikäli he asuvat Espanjassa, muun muassa tietyin edellytyksin seuraavat henkilöt:

- vakuutetun puoliso tai hänen kanssaan vähintään vuoden ajan avioliitossa asunut henkilö ja tämän henkilön lapset
- vakuutetun tai hänen puolisonsa rintaperilliset lailliseen sukulaisuussuhteeseen katsomatta; sisarukset ja kasvattilapset, jos he ovat alle 26-vuotiaita tai jos heillä on vähintään 65-prosenttinen vamma
- adoptiolapset sekä alaikäiset lapset perheeseen sijoittamisen aikana adoptioprosessin päättymiseen asti,, jos he ovat alle 26-vuotiaita tai jos heillä on vähintään 65-prosenttinen vamma

Henkilöillä, jotka ovat asumuserossa, jotka ovat eronneet tai joiden avioliitto on mitätöity ja joilla ei ole muutoin oikeutta näihin etuuksiin, voi kuitenkin olla oikeus sairausvakuutusetuuksiin, mikäli edunsaaja on oikeutettu terveydenhuoltoetuuksiin.

Eräät espanjalaiset maastamuuttajat ja eräät heidän perheenjäsenensä voivat liittyä terveydenhuoltojärjestelmään asuessaan tilapäisesti Espanjassa tai palatessaan Espanjaan, kun heillä ei muutoin ole oikeutta terveydenhuoltoetuuksiin.

Terveystenhooltoetuuksia saavat myös ne lailliset asukkaat, joiden toimeentulo ei ylitä laissa määriteltyä rajaa. Tältä osin on säädetty yksityiskohtaiset edellytykset, jotka koskevat lähinnä asuinpaikkaa ja sosiaaliturvan puutetta. Elleivät nämä edellytykset täyty, henkilöllä on oikeus hoitoon ainoastaan hätätapauksissa, jos hän on sairastunut vakavasti tai joutunut onnettomuuteen.

Vakuuttaminen ei ole mahdollista sellaisen marginaalisena pidetyn palkkatyön perusteella, joka ei tarjoa elämiseen riittävää perustuloa.

Mitä järjestelmä kattaa?

Terveystenhoito

Kansallinen sairausvakuutusjärjestelmä kattaa sairaanhoidon kotona (*ayuda domiciliaria*, esimerkiksi eläkeläisille ja vammaisille), terveyskeskuksessa ja (julkisessa tai yksityisessä) sairaalassa, jolla on sopimus itsehallintoalueiden (*Comunidades Autónomas*) tai INGESAn kanssa.

Kansallinen terveydenhoitojärjestelmä kattaa myös sairaalahoidon ja ensiapuasemalla annettavan ensiavun (riippumatta siitä, johtaako se sairaalahoitoon vai ei). Kansallinen terveydenhoitojärjestelmä kattaa myös sairaankuljetuksen (ambulanssilla), ellei potilasta voida kuljettaa tavanomaisella tavalla.

Kansallinen terveydenhoitojärjestelmä korvaa lääkkeitä, kirurgiset ja ortopediset proteesit ja apuvälineet sekä tavanomaiset pyörätuolit. Se ei kuitenkaan korvaa hammasproteeseja eikä silmälaseja.

Potilaalle järjestetään myös maksutonta kuntoutusta, mikäli potilasta hoitanut lääkäri katsoo sen olevan tarpeen. Tietyin edellytyksin myös kylpylähoidot ovat mahdollisia.

Lisäksi merellä olevat alukset voivat saada mihin tahansa aikaan vuorokaudesta radion kautta lääketieteellistä neuvontaa merenkulkijoiden sosiaalilaitoksen (ISM) lääkärikeskukselta.

Erityisjärjestelmiä koskevat erityissäännöt

Merityöläisten erityisjärjestelmään liittyy erityisiä sääntöjä, jotka koskevat aluksella tai ulkomaisissa satamissa tapahtuvia tapaturmia ja sairastumisia.

Vammaisille tarkoitetut erityisohjelmat

Kansallinen terveydenhoitojärjestelmä korvaa vammaisten terveydenhoitopalvelut ja lääkkeitä. Vammaisille järjestetään toiminnallista ja psykoterapeuttista kuntoutusta, psykologista hoitoa ja psykologista neuvontaa, yleisiä ja erityisiä koulutusohjelmia, kuntoutusta työssä, työllistämishohjelmia jne.

Yli 3-vuotiaat vammaiset, joiden invaliditeettiaste on vähintään 33 % ja jotka eivät voi käyttää julkisia kulkuneuvoja, saavat liikkumisavustusta tai korvausta matkakuluista.

Hoidon saaminen

Sairaanhoitoa saadakseen on esitettävä henkilökohtainen sairausvakuutuskortti (*tarjeta de usuario del Sistema Nacional de Salud*).

Lääkärinhoito on pääsääntöisesti maksutonta. Järjestelmä ei kuitenkaan kata kokonaan hammashoitoa. Avohoidossa lääkkeet ovat maksuttomia tietyille edunsaajille, erityisesti muille kuin maksuperusteisille eläkkeensaajille, työttömyysrahaikautensa loppuun käyttäneille sekä niille, jotka saavat jatkuvaa korvausta työtapaturman tai ammattitautin vuoksi. Muiden on maksettava osa kustannuksista itse (yleensä 10–60 % hinnasta, riippuen edunsaajan tuloista). Sairalahoidon aikana annetut lääkkeet ovat maksuttomia.

Jos henkilö on oikeutettu sairausvakuutukseen vakuutetun edunsaajana (yleensä puolisona), mutta ette enää asu yhdessä, voit hakea sairausvakuutuskorttia itsellesi ja kanssasi asuville lapsille omassa maakunnassasi toimivasta kansallisen sosiaaliturvalaitoksen yksiköstä (*Instituto Nacional de la Seguridad Social, INSS*).

Sairaanhoitoa annetaan ainoastaan itsehallintoalueiden terveystaloksissa lukuun ottamatta Ceutaa ja Melillaa, joissa sairaanhoitoa annetaan terveydenhuollon hallinnosta vastaavassa laitoksessa (*Instituto Nacional de Gestión Sanitaria, INGESA*) tai hyväksytyissä lääkärikeskuksissa (*Centros médicos concertados*). Kansallinen

terveydenhoitojärjestelmä ei pääsääntöisesti kata muissa lääkärikeskuksissa annettua sairaanhoitoa.

Voit hakeutua suoraan yleislääkäriin, lastenlääkäriin tai hammaslääkäriin vastaanotolle. Erikoislääkärille pääsy edellyttää yleislääkäriin lähetettä. Potilas voi valita omasta sairaanhoitopiiristään yleislääkäriin ja lastenlääkäriin. Tämä edellyttää, ettei lastenlääkäriin potilasmäärä ylitä sairaanhoitopiirin tietojen perusteella vahvistettua ylärajaa. Sairaalahoido edellyttää hätätapauksia lukuun ottamatta erikoislääkäriin lähetettä.

Pääsääntöisesti sairaalaa ei voi itse valita. Potilaille valitaan sairaala heidän osoitteensa perusteella (hätätapauksia lukuun ottamatta, jolloin voi hakeutua mihin tahansa sairaalaan).

III luku: Sairausetuudet

Sairausetuuksien saamisen edellytykset

Sairauspäivärahaa maksetaan tilapäisesti työkyvyttömälle (*incapacidad temporal*) henkilölle, joka maksaa sosiaaliturvamaksuja ja jonka on keskeytettävä palkkatyönsä sairauden tai tapaturman vuoksi.

Maatalousyrittäjiä koskevat erityisehdot. Heillä on mahdollisuus ottaa vapaaehtoinen vakuutus sairauspäivärahaa varten. Sairauspäivärahan edellytyksenä olevan vakuutuksen voi ottaa, kun aloittaa maataloustyön tai vuosittain ennen lokakuun 1. päivää.

Voit olla oikeutettu sairauspäivärahaan, jos olet maksanut sosiaaliturvamaksuja vähintään 180 päivältä viiden edellisvuoden aikana.

Mitä järjestelmä kattaa?

Sairauspäiväraha

Tilapäisestä työkyvyttömyydestä maksetaan pääsääntöisesti korvausta kolmen päivän omavastuuajan jälkeen. Työnantaja maksaa sairausajan palkkaa neljännessä viidenteentoista sairauslomapäivään saakka, minkä jälkeen sosiaaliturvajärjestelmä maksaa sairauspäivärahaa.

Etuuksia maksetaan enintään 365 päivän ajan; aikaa voidaan jatkaa 180 päivää, jos lääkäri todistaa, että kuntoutuminen jatkokauden aikana on todennäköistä.

Sairauspäivärahan määrä on 60 % laskentaperusteesta (joka on yleensä edellisen kuun sosiaaliturvamaksun laskentaperuste). Sairauspäivärahan maksaminen alkaa neljäntenä päivänä työnteon keskeyttämispäivästä, jonka lääkäri määrittelee, ja jatkuu aina 20. päivään asti kyseinen päivä mukaan luettuna (viidenteentoista päivään asti korvauksen maksaa työnantaja). Tämän ajan kuluttua etuus on 75 % laskentaperusteesta.

Syöpää tai muuta vakavaa sairautta sairastavan lapsen hoidosta maksetaan etuutta (*cuidado de menores afectados por cáncer u otra enfermedad grave*) vanhemmille (adoptiovanhemmat, tulevat adoptiovanhemmat tai pysyvät sijaisvanhemmat mukaan luettuina), jotka molemmat käyvät työssä ja jotka lyhentävät työaikaansa vähintään 50 % hoitaakseen lastaan, jolla on tällainen pitkäaikaista sairaalahoitoa edellyttävä sairaus. Oikeus etuuteen myönnetään vain toiselle vanhemmista.

Erityisjärjestelmiä koskevat erityissäännöt

Itsenäisille ammatinharjoittajille tilapäisestä työkyvyttömyydestä maksettavaa etuutta maksetaan neljännessä työkyvyttömyyspäivästä lukien. Etuuden määrä on 60 % kuukausittaisesta sosiaaliturvan laskentaperusteesta 4.–20. päivänä, molemmat päivät mukaan luettuina, ja 75 % tästä laskentaperusteesta 21. päivästä alkaen.

Tapauksesta riippuen joko INSS tai työtaturmista ja ammattitaudeista korvauksia maksava keskinäinen sosiaaliturvakassa maksaa itsenäisille ammatinharjoittajille suoraan korvausta tilapäisestä työkyvyttömyydestä.

Sairauspäivärahan saaminen

Julkisessa terveydenhuollossa (*Servicios Públicos de Salud*) toimivan lääkärin on todettava työkyvyttömyys. Lääkärintodistuksen täytyy perustua lääkärintarkastukseen, ja se on toimitettava työnantajalle kolmen päivän kuluessa todistuksen laatimisesta.

IV luku: Äitiys- ja isyysetuudet

Äitiys- ja isyysetuuksien saamisen edellytykset

Luontoisetuudet

Terveydenhuolto (*asistencia sanitaria*) taataan naispuolisille työntekijöille, eläkkeensaajille, muille näihin rinnastettaville ryhmille ja heidän perheenjäsenilleen (ks. terveydenhoitoa koskeva luku).

Ulkomaalaiset saavat terveydenhoitopalvelut raskauden ja synnytyksen aikana sekä synnytyksen jälkeen.

Äitiysloma/Äitiyspäiväraha

Raskauteen liittyvien riskien perusteella (*riesgo durante el embarazo*) maksettavilla etuuksilla tarjotaan turvaa silloin, kun työssä käyvän naisen on siirryttävä muihin töihin (tai lopetettava itsenäinen ammatinharjoittaminen) siitä syystä, että hänen työolonsa vaikuttavat haitallisesti hänen terveydentilaansa tai sikiön terveyteen, ja kun tällaisen muutoksen toteuttaminen ei ole mahdollista yrityksessä, jossa hän työskentelee.

Imetyksen aikaisen riskin perusteella (*riesgo durante la lactancia*) maksettavaa etuutta maksetaan työssäkäyville äideille, jotka imettävät eivätkä voi jatkaa normaalissa työssään.

Äitiyspäivärahaa maksetaan mihin tahansa sosiaaliturvajärjestelmään kuuluvalle työntekijälle, joka on työlainsäädännön mukaisella lomalla synnytyksen, adoption tai sijoitettavan lapsen ottamisen vuoksi.

Ollakseen oikeutettu maksuihin perustuvaan äitiysavustukseen (*subsidio por maternidad de naturaleza contributiva*) tai isyysavustukseen (*subsidio por paternidad*) vakuutetulla on oltava vähintään

- 180 vakuutusmaksupäivää lapsen syntymää välittömästi edeltäneiden seitsemän vuoden aikana (tai, jos kyseessä on adoptio tai lapsen sijoittaminen perheeseen, hallinnollista tai oikeuden päätöstä välittömästi edeltäneiden seitsemän vuoden aikana) tai
- 360 vakuutusmaksupäivää koko työelämän aikana.

Alle 26-vuotiaisiin työntekijöihin sovelletaan erityismääräyksiä ainoastaan äitiyden osalta.

Mitä järjestelmä kattaa?

Luontoisetuudet

Raskaana olevat ovat oikeutettuja lääkärin seurantaan ja hoitoon raskauden ajan, synnytyksen aikana ja synnytyksen jälkeen. Sairaalahoido on mahdollista kansalliseen terveydenhuoltojärjestelmään (*Sistema Nacional de Salud*) kuuluvissa sairaaloissa tai järjestelmän kanssa sopimuksen tehneissä sairaaloissa.

Äitiys-/isyysloma ja -etuudet

Maksuihin perustuvaa äitiyspäivärahaa maksetaan 16 viikon ajan. Tätä aikaa voidaan pidentää kahdella viikolla, jos kyseessä on monikkosynnytys, adoptio tai lapsen sijoittaminen perheeseen tai vammaisen lapsi. Jos molemmat vanhemmat käyvät työssä, isälle voidaan myöntää enintään 10 viikon vapaa. Vapaata pidennetään, jos lapsi syntyy keskosenä tai joutuu sairaalahoitoon.

On myös mahdollista yhdistää äitiysloma osa-aikatyön kanssa. Äiti voi ajoittaa äitiyslomakauden tarpeensa mukaan, mutta jos kyseessä on biologinen lapsi, äitiyslomaa on pidettävä ensimmäiset kuusi viikkoa synnytyksen jälkeen.

Maksuihin perustuvaa isyyspäivärahaa maksetaan 13 päivältä (tietyissä tapauksissa 20 päivältä). Tätä aikaa voidaan pidentää kahdella päivällä lasta kohti, jos kyseessä on monikkosynnytys, adoptio tai lapsen sijoittaminen perheeseen. Vuoden 2013 tammikuun 1. päivästä lähtien isyysvapaa pidennetään neljän viikon mittaiseksi.

Äitiys- ja isyyspäivärahaa maksetaan koko siltä ajalta, joksi työsopimus keskeytetään, ja sen määrä on 100 % laskentaperusteesta. Laskentaperuste määritetään jakamalla vanhempainvapaan alkamista edeltäneen kuukauden vakuutusmaksun peruste kyseistä vakuutusmaksua vastaavien päivien lukumäärällä.

Maksuihin perustumatonta äitiysavustusta (*subsídio por maternidad de naturaleza no contributiva*) maksetaan 42 päivältä (joissakin tapauksissa 56 päivältä). Se on 100 % IPREM-indikaattorista (*Indicador Público de Renta de Efectos Múltiples*).

Raskausaikaan liittyvistä riskeistä (*riesgo durante el embarazo*) maksetaan päivärahaa siitä päivästä lähtien, jolloin työsopimus keskeytyy raskauteen liittyvien riskien vuoksi, ja koko siltä ajalta, jonka työsopimuksen keskeytys kestää. Määrä on 100 % laskentaperusteesta, joka on sama kuin työtapaturmasta tai ammattitaudista maksettavassa sairauspäivärahassa.

Imetyksen aikaisen riskin perusteella (*riesgo durante la lactancia*) maksettavan etuuden määrä on 100 % edellä mainitusta laskentaperusteesta.

Äitiys- ja isyysetuuksien saaminen

Sairaanhoitoa saadakseen on esitettävä henkilökohtainen sairausvakuutuskortti (*tarjeta de usuario del Sistema Nacional de Salud*). Jos henkilö on oikeutettu sairausvakuutukseen vakuutetun edunsaajana (yleensä puolisona), mutta ette enää asu yhdessä, voit hakea sairausvakuutuskorttia itsellesi ja kanssasi asuville lapsille omassa maakunnassasi toimivasta kansallisen sosiaaliturvalaitoksen yksiköstä (*Instituto Nacional de la Seguridad Social, INSS*) (ks. myös terveydenhoitoa koskeva luku).

Vanhempainetuuksia ja raskauden ja imettämisen aikaisen riskin perusteella maksettavia etuuksia maksetaan hakemuksesta suoraan INSS:sta tai merityöntekijöiden sosiaalivakuutuslaitoksesta (ISM).

Luku V: Työkyvyttömyysetuudet

Työkyvyttömyysetuuksien saamisen edellytykset

Pysyvä työkyvyttömyys

Työntekijä katsotaan pysyvästi työkyvyttömäksi, jos hän on saanut hänelle määrätyn lääkärin hoidon, mutta hänen fyysinen tai toiminnallinen suorituskykynsä on pysyvästi heikentynyt siinä määrin, että hän jää todennäköisesti loppuelämäkseen työkyvyttömäksi kokonaan tai osittain.

Yli 65-vuotiaille, jotka täyttävät vanhuuseläkkeen saamisen ehdot, ei makseta korvauksia pysyvästä työkyvyttömyydestä, mikäli työkyvyttömyys johtuu muista kuin työhön liittyvistä riskeistä. Kun edunsaaja täyttää 65 vuotta, pysyvästä työkyvyttömyydestä maksettava eläke vaihtuu automaattisesti vanhuuseläkkeeksi. Tämä ei kuitenkaan muuta millään tavalla eläkkeen maksuehtoja.

Pysyväksi työkyvyttömyydeksi katsotaan myös työkyvyttömyys, joka jatkuu tilapäiselle työkyvyttömyydelle vahvistetun enimmäisajan jälkeen. Pysyvä työkyvyttömyys seuraa yleensä tilapäistä työkyvyttömyyttä.

Itsenäisille ammatinharjoittajille on myös olemassa oma vakuutusjärjestelmä.

Korvausten myöntämisedellytykset

Työkyvyttömyyden toteamishetkellä edunsaajan on kuuluttava sosiaaliturvajärjestelmään tai oltava vastaavassa tilanteessa. Tämän ehdon katsotaan aina täyttyvän, kun työkyvyttömyys johtuu työtapaturmasta tai ammattitaudista. Tätä sääntöä ei sovelleta seuraavissa tapauksissa: 1) kun työkyvyttömyys on aiheutunut työtapaturmasta tai ammattitaudista ja 2) kun ehdoton pysyvä työkyvyttömyys tai vakava työkyvyttömyys on seurausta muusta kuin työtapaturmasta tai muusta sairaudesta kuin ammattitaudista, mikäli työntekijä on maksanut sosiaaliturvamaksuja vähintään 15 vuoden ajan, joista kolmen on ajoitettava työkyvyttömyyden toteamispäivää edeltäneiden kymmenen vuoden ajalle.

Jos työkyvyttömyys johtuu muusta tapaturmasta kuin työtapaturmasta, työtapaturmasta tai ammattitaudista, työntekijältä ei edellytetä minkäänlaista sosiaaliturvamaksujen maksamiseen liittyvää vähimmäisaikaa. Jos työkyvyttömyys johtuu sen sijaan muusta sairaudesta kuin ammattitaudista, työntekijältä edellytetään, että hän on maksanut sosiaaliturvamaksuja tietyn ajan, joka määräytyy hänen ikänsä perusteella. Asianmukaisesti vakuutetun alle 31-vuotiaan henkilön on täytynyt olla 16. syntymäpäivänsä ja työkyvyttömyyden toteamisen välisenä aikana vakuutettuna vähintään kolmasosan mainitusta ajasta.

Tätä vanhempien on täytynyt olla vakuutettuina vähintään neljäsoosan ajasta 20. syntymäpäivänsä ja työkyvyttömyyden aiheuttaneen tapahtuman välisenä aikana, kuitenkin vähintään viisi vuotta. Lisäksi viidesosan kaudesta, jolta vakuutusmaksuja on maksettu, täytyy sisältyä työkyvyttömyyttä edeltäneiden kymmenen vuoden ajanjaksoon.

Vammaiset, joilla ei ole riittäviä varoja ja jotka eivät ole koskaan maksaneet sosiaaliturvamaksuja tai eivät ole maksaneet niitä riittävän pitkään saadakseen

maksuihin perustuvaa eläkettä, voivat saada maksuihin perustumatonta työkyvyttömyyseläkettä, jos tietyt ehdot täyttyvät.

Työkyvyttömyysaste

Yleinen sosiaaliturvajärjestelmä tuntee neljä eri työkyvyttömyysastetta:

- pysyvä osittainen kyvyttömyys harjoittaa omaa ammattia (*incapacidad permanente parcial para la profesión habitual*), mikä määrittää siten, että henkilön normaali tuottavuus omassa ammatissaan laskee vähintään 33 %
- pysyvä täysi kyvyttömyys harjoittaa omaa ammattia (*incapacidad permanente total para la profesión habitual*), mikä määrittää siten, että henkilö ei kykene työskentelemään omassa ammatissaan, mutta kykenee tekemään jotakin muunlaista työtä
- täysi pysyvä työkyvyttömyys (*incapacidad permanente absoluta*), kun kyky tehdä minkäänlaista työtä on pysyvästi täysin menetetty
- vakava invaliditeetti (*gran invalidez*), jonka määritelmä on, että henkilö tarvitsee jatkuvaa apua suoriutuakseen päivittäisen elämän perustoiminnoista, kuten syömisestä ja pukeutumisesta.

Mitä järjestelmä kattaa?

Rahaetuudet

Jos kyseessä on pysyvä osittainen kyvyttömyys hoitaa omaa ammattia, etuus on kertakorvaus, jonka määrä on 24 kertaa tilapäisestä työkyvyttömyydestä maksettavan etuuden laskentaperuste.

Kun kyseessä on pysyvä täysi kyvyttömyys harjoittaa omaa ammattia, etuutena maksetaan eläkettä, jonka määrä on 55 % sovellettavasta laskentaperusteesta. Kun kyse on yli 55-vuotiaasta henkilöstä, jonka on vaikeaa löytää työtä, eläkkeen määrä nousee 75 prosenttiin edellä mainitusta laskentaperusteesta. Eläke voidaan edunsaajan pyynnöstä maksaa kertakorvauksena, joka on suuruudeltaan 84 kertaa kuukausieläke (miinus 12 kuukautta jokaiselta vuodelta, jonka edunsaajan ikä ylittää 54 vuotta, kuitenkin vähintään 12 kuukautta).

Täydestä pysyvästä työkyvyttömyydestä etuutena maksetaan eläkettä, jonka suuruus on 100 % laskentaperusteesta.

Vakavasta invaliditeetista etuutena maksetaan täydestä pysyvästä työkyvyttömyydestä maksettavaa eläkettä korotettuna (45 % kyseisen vuoden vähimmäislaskentaperusteesta plus 30 % työntekijän sosiaaliturvan laskentaperusteesta).

Näihin eläkkeisiin sovelletaan vähimmäis- ja enimmäismääriä.

Kuntoutus

Saatavilla on sairaanhoitoa (toiminnallista kuntoutusta), ammatillista ohjausta ja ammatillista koulutusta (kuntoutusta entiseen ammattiin tai uudelleen koulutusta uuteen ammattiin).

Lisäksi voidaan asettaa kiintiöitä vammaisten työntekijöiden työllistämiseksi (esimerkiksi 2 % työpaikoista yrityksissä, joissa on enemmän kuin 50 työntekijää).

Vammaisia työntekijöitä työllistävillä yrityksillä on oikeus sosiaaliturvamaksuista myönnettäviin helpotuksiin. Tukia sekä helpotuksia vero- tai sosiaaliturvamaksuihin myönnetään järjestelmille, joissa yritykset luovat suojatyöpaikkoja vammaisille työntekijöille.

Työkyvyttömyysetuuksien saaminen

Pysyvän työkyvyttömyyden arvioi työkyvyttömyyden arvioinnin lautakunta (EVI). Työkyvyttömyyttä voidaan tarkistaa milloin tahansa vähimmäiseläkeikään saakka.

Luku VI: Vanhuuseläkkeet ja -etuudet

Vanhuusetuuksien saamisen edellytykset

Maksuihin perustuvat eläkkeet

Vähintään 65-vuotiailla henkilöillä, jotka on rekisteröity sosiaaliturvajärjestelmään tai ovat vastaavassa tilanteessa (ovat esimerkiksi tahtomattaan työttöminä), jotka ovat maksaneet sosiaaliturvamaksuja vähintään 15 vuoden ajan – joista kaksi vuotta eläkkeelle jäämistä välittömästi edeltäneiden 15 vuoden aikana – ja jotka jäävät eläkkeelle työsuhteesta, on oikeus maksuihin perustuvaan vanhuuseläkkeeseen (*pensión de jubilación*). Sama vakuutusmaksukautta koskeva edellytys koskee henkilöitä, jotka eivät eläkkeelle jäädessään maksa aktiivisesti sosiaaliturvamaksuja tai ole vastaavassa tilanteessa.

Itsenäisille ammatinharjoittajille ja virkamiehille on olemassa omat eläkejärjestelmänsä.

Varhennettu vanhuuseläke, osa-aikaeläke ja joustoeläke

Henkilöt, jotka ovat työskennelleet raskaissa, myrkyllisissä, epäterveellisissä tai vaarallisissa olosuhteissa (esimerkiksi hiilikaivoksessa, rautateillä, lentoliikenteessä tai laivoissa), ja henkilöt, joiden työkyvyttömyysaste on vähintään 45 % ja eliniänodote siten lyhentynyt (tai joissakin tapauksissa 65 % tai enemmän), voivat jäädä eläkkeelle ennen 65 vuoden ikää ja saada täysimääräistä eläkettä.

Henkilö, joka on maksanut maksuja johonkin yksityiseen eläkekassaan ennen vuotta 1967, voi jäädä eläkkeelle 60-vuotiaana; tällöin eläkettä pienennetään suhteellisesti.

Työntekijä, joka on maksanut maksuja 30 vuotta, joka on ilmoittautunut työvoimatoimistoon ja joka on joutunut lähtemään viimeisestä työpaikastaan omasta tahdostaan riippumattomasta syystä, voi hakea eläkettä 61-vuotiaana, jolloin eläke on pienempi.

Työntekijällä on oikeus osittaiseen vanhuuseläkkeeseen (*pensión de jubilación parcial*) 61-vuotiaana ja kunnes hän täyttää yleisen eläkeiän, jos muun muassa seuraavat edellytykset täyttyvät:

- työntekijä tekee osa-aikatyöstä työnantajansa kanssa sopimuksen, jossa määrätään, että hänen työaikaansa ja palkkaansa lasketaan vähintään 25 ja enintään 75 %
- työnantaja tekee samanaikaisesti työnhakijan kanssa korvaavan sopimuksen, jolla katetaan osa-aikaeläkkeelle jäävältä henkilöltä vähennetty työaika siihen saakka, kunnes tämä jää eläkkeelle (tätä ehtoa ei sovelleta, kun osa-aikaeläkkeelle jäävä työntekijä on vähintään 65-vuotias).

Espanjassa on myös joustava eläkejärjestelmä, jossa vanhuuseläkettä saava voi työskennellä osa-aikaisesti (25–75 % normaalista työpäivästä), jolloin eläkkeen määrää pienennetään vastaavassa suhteessa.

Maksuihin perustumaton vanhuuseläke

Henkilöt, joilla ei ole riittäviä tuloja ja jotka eivät ole koskaan maksaneet sosiaaliturvamaksuja tai eivät ole maksaneet niitä riittävän pitkään saadakseen maksuihin perustuvaa eläkettä, voivat saada maksuihin perustumatonta vanhuuseläkettä.

Mitä järjestelmä kattaa?

Maksuihin perustuvat eläkkeet

Jos vakuutusmaksuja on maksettu 15 vuotta, eläkkeen määrä on 50 % laskentaperusteesta. Prosenttiosuus nousee kolmella prosenttiyksiköllä jokaiselta seuraavalta vuodelta 25 vuoteen asti ja kahdella prosenttiyksiköllä 26. vuodesta eteenpäin. Kun sosiaaliturvamaksuja on maksettu 35 vuotta, eläkkeen määrä on 100 % laskentaperusteesta.

Eläkkeen laskentaperuste määritetään jakamalla henkilön sosiaaliturvamaksujen laskentaperusteet eläkkeelle jäämistä edeltävien 180 kuukauden ajalta 210:llä. Eläkkeelle jäämistä välittömästi edeltävien 24 kuukauden osalta käytetään sosiaaliturvamaksun laskentaperusteen nimellisarvoa, kun taas loput aktualisoidaan kuluttajahintaindeksin kehityksen mukaisesti.

Yli 65-vuotiailla työntekijöillä, jotka ovat maksaneet sosiaaliturvamaksuja vähintään 15 vuoden ajan ja jotka jatkavat työntekoa, on oikeus kahden prosentin korotukseen eläkkeessään jokaiselta ylimääräiseltä työvuodelta. Jos työntekijä on maksanut sosiaalivakuutusmaksuja yli 40 vuotta, korotus on 3 % jokaiselta lisävuodelta.

Vähimmäiseläke (*pensión mínima*) ja enimmäiseläke on määritetty (esimerkiksi 2 522,89 euroa kuukaudessa). Eläkettä maksetaan 14 kertaa vuodessa.

Varhaiseläke-etuudet

Varhaiseläkkeet ovat luonteeltaan yksityinen etuustyyppi, ja ne eroavat sosiaaliturvajärjestelmän muista eläkkeistä. Sanan "varhaiseläke" virheellinen käyttö on aiheuttanut sekaannuksen, jonka myötä on syntynyt sellainen käsitys, että varhaiseläkettä saavat olisivat eläkeläisiä. Tämä ei pidä paikkaansa. Merkille pantavaa on, ettei tällä alalla ole annettu lainsäädäntöä.

Varhaiseläkkeiden voidaan määritellä olevan yrityksen ja työntekijän välinen sopimus, jonka nojalla työntekijä lopettaa työskentelyn ja säilyttää saman tulotason kuin ennenkin, kunnes hän saavuttaa eläkeiän. Työn lopettaminen ei kuitenkaan oikeuta vanhuuseläkkeeseen, sillä varhaiseläkettä saava työntekijä on tavallisesti alle 65-vuotias. Tulotaso taataan joko niin, että yritys maksaa työntekijälle korvauksia, tai niin, että valtion työvoimavirasto (*Servicio Público de Empleo Estatal, SPEE*) maksaa työttömyyskorvauksia. Nämä kaksi eri tapaa voidaan myös yhdistää. Tämän jakson aikana työntekijä tekee yleisen sosiaaliturvarahaston kanssa erityisen sopimuksen sosiaaliturvamaksujen maksamisesta siihen asti, kunnes hän saavuttaa eläkeiän.

Vanhuusetuuksien saaminen

Vanhuusetuuksia haetaan toimivaltaiselta sosiaaliturvaviranomaiselta. Kansallinen sosiaaliturvalaitos (*Instituto Nacional de la Seguridad Social, INSS*) myöntää ja laskee maksuihin perustuvat vanhuuseläkkeet; vanhuksista ja sosiaalipalveluista vastaava laitos (*Instituto de Mayores y Servicios Sociales, IMSERSO*) puolestaan hallinnoi yhdessä itsehallintoalueiden kanssa maksuihin perustumattomia eläkkeitä.

VII luku: Eloonjääneiden etuudet

Eloonjääneiden etuuksien saamisen edellytykset

Korvausten myöntämisen edellytykset

Kuolemantapauksen johdosta maksettava avustus sekä lesken- ja orvoneläkkeet maksetaan vakuutetun edunjättäjän perheelle, jos vainaja

- on ollut vakuutettu (*alta*) tai siihen rinnastettavassa tilanteessa ja on maksanut sosiaaliturvamaksut vähintään 500 päivältä viiden kalenterivuoden aikana ennen kuolemaansa. Tämä koskee tilanteita, joissa kuolema on johtunut muusta sairaudesta kuin ammattitaudista. Jos kuolema kuitenkin on johtunut työtapaturmasta tai muusta tapaturmasta taikka ammattitaudista, vähimmäisvakuutuskautta ei vaadita. Sitä ei edellytetä myöskään orvoneläkkeen saamiseksi
- ei ole ollut vakuutettuna (*alta*) tai siihen rinnastettavassa tilanteessa, mutta on maksanut sosiaaliturvamaksut vähintään 15 vuoden ajan
- on saanut maksuihin perustuvaa vanhuuseläkettä tai maksuihin perustuvaa pysyvää työkyvyttömyyseläkettä
- on saanut tilapäistä työkyvyttömyyskorvausta, raskauteen tai imettämiseen liittyvien riskien perusteella maksettavaa päivärahaa tai vanhempainpäivärahaa tai
- on kadonnut työtapaturman tai muun tapaturman jälkeen olosuhteissa, joiden perusteella hänen voidaan olettaa kuolleen, eikä edunjättäjästä ole saatu tietoa tapaturmaa seuranneiden 90 vuorokauden aikana. Tässä tapauksessa hautausavustusta ei myönnetä.

Jälkeenjäänyt puoliso

Leskeneläkettä maksetaan erityisiä poikkeuksia lukuun ottamatta vainajan aviopuolisolle, joka ei ole avioitunut uudelleen. Tämä koskee vainajan leskeä sekä henkilöitä, joista vainaja oli eronnut, joiden kanssa hän oli asumuserossa tai joiden kanssa hän oli solminut avioliiton, joka myöhemmin mitätöitiin. Joissakin tapauksissa eläkkeen määrä suhteutetaan puolisoitten yhteiselämän pituuteen.

Tietyin edellytyksin myös avopuolisolla voi olla oikeus leskeneläkkeeseen.

Eloonjääneet lapset

Orvoneläkettä myönnetään vainajan lapsille riippumatta siitä, mikä heidän yhteytensä laillinen luonne on, ja tietyissä tilanteissa hänen leskensä lapsille, mikäli he ovat kuoleman sattuessa

- alle 21-vuotiaita tai he ovat täysi-ikäisiä, mutta heidän työkykynsä on heikentynyt pysyvää ehdotonta työkyvyttömyyttä tai vakavaa invaliditeettia vastaavalle tasolle
- alle 23-vuotiaita (tai alle 25-vuotiaita, jos molemmat vanhemmat ovat kuolleet) eivätkä heidän ansiotulonsa ylitä vähimmäispalkkaa (*salario mínimo interprofesional*).

Muut perheenjäsenet

Etuuksia, kuten eläkettä tai tilapäisiä avustuksia, voidaan tietyin edellytyksin myöntää muillekin perheenjäsenille (esimerkiksi vanhemmille, isovanhemmille, lapsenlapsille tai sisaruksille), jotka olivat edunjättäjän huollettavina, ellei heillä ole oikeutta yleiseen eläkkeeseen ja jos he olivat ennen edunjättäjän kuolemaa asuneet tämän kanssa vähintään kahden vuoden ajan.

Mitä järjestelmä kattaa?

Leskeneläke

Leskeneläke (*pensión de viudedad*) on 52 % laskentaperusteesta. Laskentaperuste määräytyy vainajan työtilanteen mukaan (ts. sen mukaan, tekikö hän työtä vai saiko hän eläkettä; jälkimmäisessä tapauksessa laskentaperuste on sama kuin vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeessä) ja kuolinsyyntä mukaan (ts. sen mukaan, aiheuttiko kuoleman työperäinen riski vaiko jokin muu tekijä). Mikäli edunsaajalle aiheutuu kuluja perheen elättämisestä eivätkä hänen tulonsa ylitä tiettyä rajaa, eläkettä voidaan korottaa enintään 70 prosenttiin.

Eläkkeen maksu lakkaa, jos leski avioituu uudelleen (tietyin poikkeuksin, kuten jos hän on yli 61-vuotias tai jos hän on vähintään 65-prosenttisesti työkyvytön ja puolisoit ovat pienituloisia).

Lapseneläke

Orvoneläke (*pensión de orfandad*) on 20 % laskentaperusteesta kutakin lasta kohden, ja se lasketaan samoin perustein kuin leskeneläke. Ellei jälkeenjäänyttä puolisoa ole, leskeneläke lisätään orvoneläkkeeseen (ts. 52–70 %:n korotus).

Jos edunsaajia on useita, ei orvoneläkkeen ja leskeneläkkeen summan pääsääntöisesti (tietyin poikkeuksin) pitäisi ylittää sataa prosenttia laskentaperusteesta. Jos lapsi menettää molemmat vanhempansa, voidaan tiettyä korotusta soveltaa ainoastaan toisen vanhemman jättämään eläkkeeseen.

Orvoneläke lakkaa, kun lapsi saavuttaa tietyn iän. On myös mahdollista, että työkyvyttömyys, johon oikeus etuuteen perustui, lakkaa, tai että edunsaaja adoptoidaan tai avioituu (jolloin oikeus etuuteen säilyy silloin, jos kyseessä on ehdoton pysyvä työkyvyttömyys tai vakava invaliditeetti). Eläkkeen maksaminen lakkaa, jos edunsaaja kuolee tai jos tapaturman yhteydessä kadonneen ja kuolleeksi otaksutun työntekijän todetaan olevan elossa.

Eläkkeet ja tilapäiset etuudet muille perheenjäsenille

Tietyin edellytyksin perheenjäsenille maksetaan eliäkettä (*pensión en favor de familiares*). Sen määrä on 20 % laskentaperustasta.

Vastaavia sääntöjä sovelletaan perheenjäsenten tilapäiseen avustukseen, jota maksetaan enintään 12 kuukauden ajan (*subsídio temporal en favor de familiares*).

Edunjättäjän eloonjääneille perheenjäsenille maksettavien etuuksien yhteenlaskettu summa ei voi ylittää sataa prosenttia laskentaperusteesta, eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta.

Kuolemantapauksen johdosta myönnettävät avustukset

Hautausavustus (*auxilio por defunción*) maksetaan aina kuolinsyystä riippumatta.

Hautausavustuksen määrä on 45,10 euroa, ja se on tarkoitettu kattamaan osa hautajaiskustannuksista. Se on ainoa etuus, jonka sosiaalivakuutusjärjestelmä tähän tarkoitukseen myöntää.

Eloonjääneiden etuuksien saaminen

Eloonjääneiden eläkkeitä ja etuuksia haetaan toimivaltaiselta sosiaaliturvaviranomaiselta. Kansallinen sosiaaliturvalaitos (*Instituto Nacional de la Seguridad Social - INSS*) myöntää nämä etuudet.

VIII luku: Työtaturma- ja ammattitautietuudet

Työtaturma- ja ammattitautietuuksien saamisen edellytykset

Espanjan sosiaaliturvajärjestelmässä ei ole erillistä järjestelmää työtaturmien ja ammattitautien varalle. Työntekijöille maksetaan kuitenkin edellä mainittujen korvausten lisäksi erityiskorvauksia.

Työtaturmaksi katsotaan ruumiillinen vamma, jonka työntekijä saa työssään tai työnsä seurauksena, ja sairaus, jota ei voida lukea ammattitaudiksi, koska sitä ei ole mainittu ammattitautien luettelossa, mutta joka johtuu selvästi työntekijän tekemään työhön liittyvistä velvoitteista. Työtaturmaksi katsotaan myös työmatkalla (joko matkalla työpaikalle tai paluumatkalla) sattunut tapaturma.

Ammattitaudiksi katsotaan sairaus, joka mainitaan hyväksytyssä ammattitautiluettelossa ja joka liittyy työhön, joka todennäköisesti voi johtaa tällaiseen tautiin.

Mitä järjestelmä kattaa?

Terveystenhoito

Terveystenhoitoa annetaan pääsääntöisesti sitä koskevassa kuvatulla tavalla ja aina mahdollisimman laaja-alaisesti. Pääsääntöisesti omavastuuosuutta ei ole. Terveystenhoitoon sisältyvät tietyssä tapauksessa maksuttomat lääkkeet sekä kuntoutusohjelmiin liittyvät etuudet. Tietyt laitokset ovat erikoistuneet työtaturmien ja ammattitautien hoitoon ja kuntoutukseen.

Rahaetuudet

Jos työkyvyttömyys johtuu työtaturmasta tai ammattitaudista, palkansaajan katsotaan maksaneen sosiaaliturvamaksuja tapauksesta riippumatta, ja korvaukset maksaa tapauksesta riippuen joko sosiaaliturvalaitos tai työnantaja. Aiemmasta maksukaudesta ei tarvitse esittää todisteita.

Tilapäisestä työkyvyttömyydestä maksetaan pääsääntöisesti korvausta kolmen päivän omavastuuajan jälkeen. Jos tilapäinen työkyvyttömyys johtuu työstä, omavastuuajaa ei sovelleta.

Kun kyse on työtaturmasta tai ammattitaudista, korvauksia maksetaan työnteon keskeyttämispäivää seuraavasta päivästä lähtien (sama koskee vapaaehtoisen vakuutuksen piirissä olevia itsenäisiä ammatinharjoittajia). Etuuden määrä on 75 % laskentaperusteesta.

Työtaturmasta tai ammattitaudista johtuvan tilapäisen työkyvyttömyyden osalta korvausta maksetaan sairauskassaetuuksia koskevassa luvussa esitettyjen sääntöjen mukaisesti.

Pysyvään työkyvyttömyyteen liittyvistä etuuksista ks. työkyvyttömyysetuuksia koskeva osa.

Lisäksi voidaan myöntää kertakorvaus, kun kyseessä on pysyvä ruumiinvamma, joka on aiheutunut työtapaturmasta tai ammattitaudista ja joka fyysisestä haitasta huolimatta ei aiheuta pysyvää työkyvyttömyyttä (*lesiones permanentes no invalidantes*), jos kyseinen vamma on mainittu virallisessa luettelossa.

Eriytinen kerta-avustus

Jos työtapaturma tai ammattitauti johtaa vakuutuksenottajan kuolemaan, myönnetään jäljempänä kuvattujen yleisten perhe-etuuksien lisäksi kertaluonteinen korvaus.

Leskeksi jääneelle puolisolle – tarvittaessa avopuolisolle tai entiselle puolisolle – maksetaan summa, joka lasketaan kertomalla laskentaperuste kuudella. Jokaiselle lapselle maksetaan summa, joka vastaa yhden kuukauden laskentaperustetta. Ellei jälkeenjäänyttä puolisoa, avopuolisoa tai entistä puolisoa ole, vastaava summa jaetaan lasten kesken. Ellei menehtyneeltä vakuutuksenottajalta jää leskeä eikä lapsia, jotka olisivat oikeutettuja saamaan eläkettä kuolemantapauksen ja leskeksi jäämisen tai vanhemman menettämisen johdosta, ja mikäli vakuutuksenottajan vanhemmat ovat olleet vakuutuksenottajan huollettavina, heille maksetaan kahtatoista kuukausittaista laskentaperustetta vastaava summa, jos he ovat molemmat elossa, ja yhdeksää kuukausittaista laskentaperustetta vastaava summa, jos vain toinen heistä on elossa.

Työnantajavelvoitteiden laiminlyönti

Kaikkia työtapaturman tai ammattitaudin vuoksi maksettavia korvauksia korotetaan 30–50 %, jos tapaturma tai tauti johtuu siitä, että työnantaja on laiminlyönyt työterveyteen ja työturvallisuuteen liittyviä velvoitteitaan.

Työtapaturmiin ja ammattitauteihin liittyvät etuudet maksetaan riippumatta siitä, onko työnantaja hoitanut työntekijää koskevat vakuutusvelvollisuutensa.

Työtapaturma- ja ammattitautietuuksien saaminen

Edunsaaja voi vapaasti valita lääkärin, mutta jos tarvitaan sairaalahoitoa, sairaala osoitetaan edunsaajalle erikseen.

Rahaetuksia haetaan toimivaltaiselta sosiaaliturvaviranomaiselta (normaalisti kansalliselta sosiaaliturvalaitokselta, *Instituto Nacional de la Seguridad Social, INSS*).

IX luku: Perhe-etuudet

Perhe-etuuksien saamisen edellytykset

Espanjassa työtä tekevilla ja/tai siellä asuvilla henkilöillä voi olla oikeus perhe-etuuksiin jokaisesta alle 18-vuotiaasta huollettavasta lapsesta. Ikäraja ei koske lapsia, joiden invaliditeettiaste on vähintään 65 %. Jos molemmat vanhemmat ovat kuolleet tai hylänneet lapsensa, etuudet maksetaan suoraan lapsille.

Ellei lapsi ole vammainen, perhe-etuuksia ei makseta, jos perheen tulot ylittävät tietyn rajan (11 376,66 euroa; rajaa nostetaan 17 122,59 euroon, jos perheessä on kolme huollettavaa lasta, ja edelleen 2 773,39 eurolla jokaiselta seuraavalta huollettavalta lapselta).

Mitä järjestelmä kattaa?

Lapsilisää (*prestaciones por hijo a cargo*) maksetaan 12 kertaa vuodessa. Sen määrä riippuu lapsen iästä ja mahdollisesta vammaisuudesta. Esimerkiksi suurinta lapsilisää (536,60 euroa) maksetaan yli 18-vuotiaasta lapsesta, joka on yli 75-prosenttisesti työkyvytön.

Kaksi ensimmäistä vanhempainvapaavuotta (*excedencia por cuidado de hijo*), joihin työntekijä on lainsäädännön nojalla oikeutettu hoitaakseen kutakin biologista tai adoptoitua tai perheeseen sijoitettua lastaan, tai ensimmäinen hoitovapaavuosi, kun hoidetaan perheenjäsentä (*excedencia por cuidado de familiares*), joka on hoitajalle enintään toisen asteen verisukulainen tai sukulainen avioliiton kautta ja joka ei selviydy ikänsä, tapaturman, sairauden tai vamman vuoksi yksin eikä harjoita ansiotoimintaa, katsotaan äitiys-, isyys-, työkyvyttömyys-, vanhuuseläke- ja kuoleman yhteydessä maksettavien etuuksien osalta sosiaaliturvamaksujen maksukausiksi.

Kun henkilö jää lomalle hoitaakseen alaikäistä ja kun perheyksikköä, johon tämä alaikäinen kuuluu, pidetään tavallisena suurperheenä, edellisessä kappaleessa tarkoitetuksi vakuutuskaudeksi katsotaan 30 kuukauden ajanjakso. Jos suurperhe kuuluu johonkin erityiseen ryhmään, vakuutuskaudeksi katsotaan 36 kuukauden ajanjakso.

Kertakorvauksia maksetaan myös, jos lapsia syntyy tai adoptoidaan kerralla useampia, sekä suurperheille, yksinhuoltajille ja vammaisille äideille.

Perhe-etuuksien saaminen

Perhe-etuuksia on haettava toimivaltaiselta sosiaaliturvaviranomaiselta. Kansallinen sosiaaliturvalaitos (*Instituto Nacional de la Seguridad Social, INSS*) myöntää ja laskee kaikkien järjestelmien mukaiset perhe-etuudet (merityöntekijöiden etuusjärjestelmä mukaan luettuna).

X luku: Työttömyys

Edellytykset työttömyysetuuksien saamiseksi

Työntekoon kykenevät ja työtä hakevat työttömät, jotka ovat menettäneet työpaikkansa tai joiden työaika lyhennetään (ja palkkaa pienennetään) vähintään 10 % (enintään 70 %) työn vähentämisen seurauksena, ovat oikeutettuja työttömyysetuuksiin. Työttömyys voi olla kokoaikaista tai osittaista. Työttömyysetuuksia on kahdenlaisia: maksuihin perustuvia työttömyyskorvauksia ja erityistä työttömyysavustusta.

Työttömyyskorvaus

Henkilö on oikeutettu työttömyyskorvaukseen, jos seuraavat ehdot täyttyvät:

- henkilö on kirjautunut tämän riskin kattavaan sosiaaliturvajärjestelmään ja maksaa sosiaaliturvamaksuja (*alta*) tai on tähän rinnastettavassa tilanteessa
- henkilö on työtön ja voi osoittaa etsivänsä aktiivisesti työtä ja olevansa valmis hyväksymään sopivan työpaikan ja tekemään työsopimuksen
- henkilö on maksanut vakuutusmaksuja vähintään 360 päivän ajan niiden kuuden vuoden aikana, jotka ovat edeltäneet työttömäksi jäämistä tai sitä päivää, jolloin velvollisuus maksaa vakuutusmaksuja on päättynyt
- henkilö on yli 16- ja alle 65-vuotias, paitsi jos hän ei täytä vanhuuseläkkeen saamiselle asetettuja ehtoja
- henkilöön ei sovelleta sääntöä, jolla estetään etujen päällekkäisyys.

Työttömyysavustus

Työttömyysavustusta maksetaan työttömyysrahan ja aktiiviseen työllistymiseen kannustavan tuen muodossa.

Työttömyysrahaa voidaan maksaa henkilöille, jotka eivät ole maksaneet riittävän kauan sosiaaliturvamaksuja ja joilla ei siten ole oikeutta maksuihin perustuviin etuuksiin, sekä henkilöille, joilla on aikaisemmin ollut oikeus maksuihin perustuviin etuuksiin mutta jotka ovat työttömyyden jatkuessa menettäneet sen. Maksuista riippumattomia etuuksia maksetaan ainoastaan työnhakijoille, joiden tulot ovat alle 75 % vähimmäispalkasta (*salario mínimo interprofesional*) ja jotka ovat olleet työnhakijoina jossakin työvoimatoimistossa kuukauden ajan eivätkä ole kieltäytyneet ottamasta vastaan kansallisen työllisyyslaitoksen SPEE:n tarjoamaa soveliaista työpaikkaa tai ammatillista koulutusta.

Lisäksi edunsaajan on täytettävä jokin esimerkiksi seuraavista lisäedellytyksistä:

- hänellä ei ole enää oikeutta saada maksuihin perustuvia etuuksia, ja hänellä on huollettavia perheenjäseniä, tai
- hän on täyttänyt 45 vuotta, hänellä ei ole huollettavia perheenjäseniä, ja hänen maksuihin perustuva, vähintään 24 kuukauden pituinen etuus kautensa on kulunut loppuun, tai
- hän on yli 52-vuotias ja täyttää eläkkeen saamiseksi vaadittavat edellytykset ikää lukuun ottamatta, tai
- hän on maksanut vakuutusmaksuja vähintään kolme kuukautta (jos hänellä on huollettavanaan perheenjäseniä) tai vähintään kuusi kuukautta (jos hänellä ei ole

huollettavanaan perheenjäseniä) mutta alle 12 kuukautta tai palaa kotimaahansa Euroopan talousalueen jäsenvaltiosta tai maasta, jonka kanssa Espanja ei ole tehnyt sopimusta työttömyysturvasta, tai on vapautunut vankilasta, ja minkä tahansa tässä luetelmakohtassa mainitun seikan lisäksi hän ei saa maksuihin perustuvaa työttömyysetuutta.

Aktiiviseen työllistymiseen kannustavaa tukea voidaan maksaa yli 45-vuotiaille mutta alle 65-vuotiaille pitkäaikaistyöttömille. Sitä saatetaan maksaa myös muun muassa yli 45-vuotiaille siirtotyöläisille, jotka palaavat ulkomailta ja jotka ovat työskennelleet ulkomailla vähintään kuuden kuukauden ajan, vammaisille ja sukupuoleen liittyvän tai perheväkivallan uhreille.

Mitä järjestelmä kattaa?

Työttömyyskorvaus

Työttömyyskorvauksen (*prestación por desempleo*) määrä vaihtelee huollettavien määrästä riippuen tietyn ala- ja ylärajan välillä. Jos työttömyys on kokoaikaista, etuuden määrä on 70 % laskentaperusteesta ensimmäisten 80 päivän ajalta ja 60 % laskentaperusteesta tämän jälkeen. Laskentaperuste on sosiaalivakuutusmaksujen laskentaperusteiden keskiarvo kuudelta edeltävältä kuukaudelta. Etuudelle määritellään enimmäis- ja vähimmäismäärät.

Osittaisen työttömyyden tapauksessa etuudet ovat suhteessa pienemmät.

Työttömyyskorvaukseen oikeutetuilla henkilöillä on oikeus myös sairaanhoitoon. Muita sosiaaliturvaetuuksia määriteltäessä aikaa, jona työttömyyskorvausta maksetaan, pidetään vakuutuskautena.

Etuuskauden kesto riippuu siitä, kuinka kauan sosiaaliturvamaksuja on maksettu kuuden edellisvuoden aikana. Jos sosiaaliturvamaksuja oli maksettu vähintään 360 päivän ajan, työttömyyskorvausta voi saada enintään neljä kuukautta. Jos sosiaaliturvamaksuja on maksettu vähintään 2 160 päivän ajan, työttömyyskorvausta voi saada enintään kaksi vuotta.

Työttömyysavustus

Erityistä **työttömyysrahaa** (*subsídio por desempleo*) maksetaan normaalisti kuudelta kuukaudelta; tätä aikaa on mahdollista jatkaa kuusi kuukautta kerrallaan enintään 18 kuukauteen (tätä pidemmät kaudet ovat mahdollisia tietyissä tapauksissa). Jos työntekijä on yli 52-vuotias ja täyttää laissa asetetut edellytykset, etuuskautta jatketaan eläkkeelle jäämiseen asti.

Maksuihin perustumaton työttömyysraha on pääsääntöisesti 80 % IPREM-indikaattorista (*Indicador Público de Renta de Efectos Múltiples*). Yli 45-vuotiaille pitkäaikaistyöttömillä, joiden maksuihin perustuva kahden vuoden etuuskausi on kulunut loppuun, on oikeus erityiseen kuuden kuukauden mittaiseen päivärahaan, joka on 80–133 % IPREM-indikaattorista huollettavien perheenjäsenten lukumäärästä riippuen.

Edunsaajilla on myös oikeus terveydenhuoltoon.

Aktiiviseen työllistymiseen kannustava tuki

Aktiiviseen työllistymiseen kannustavana tukena (*Renta Activa de Inserción, RAI*) maksetaan 80 % voimassa olevasta IPREM-indikaattorista. IPREM on 17,75 euroa päivässä eli 532,51 euroa kuukaudessa tai 6 390,13 euroa vuodessa.

Aktiiviseen työllistymiseen kannustavaa tukea voi saada enintään 11 kuukauden ajan.

Työttömyysetuuksien saaminen

Kansallinen työllisyyslaitos (*Servicio Público de Empleo Estatal, SPEE*) hallinnoi, maksaa ja valvoo kaikkia työttömyysetuuksia, lukuun ottamatta merellä työskentelevien erityisjärjestelmän kuuluvien palkansaajien etuuksia, joita hoitaa merenkulkijoiden sosiaalilaitos (*Instituto Social de la Marina, ISM*).

XI luku: Vähimmäistoimeentulo

Vähimmäistoimeentuloetuuksien saamisen edellytykset

Verovaroista rahoitettuja tarveharkintaisia maksuihin perustumattomia etuuksia myönnetään henkilöille, joilla on erityisiä taloudellisia vaikeuksia. Etuudet eivät ole harkinnanvaraisia, ja niiden määrät vaihtelevat monista tekijöistä riippuen.

Yleistä maksuihin perustumatonta sosiaaliapujärjestelmää ei ole. Tietyissä tilanteissa tietyille ihmisryhmille myönnetään kuitenkin maksuihin perustumatonta vähimmäisapua.

Maksuihin perustumattoman työkyvyttömyyseläkkeen myöntämisen erityisehdot ovat seuraavat:

- ikä: henkilön on oltava iältään 18–64-vuotias
- asuinpaikka: henkilön on täytynyt asua Espanjassa vähintään viisi vuotta, näistä kaksi vuotta yhtäjaksoisesti ja välittömästi ennen sitä päivää, jolloin hän esittää hakemuksen
- työkyvyttömyyden tai kroonisen sairauden haitta-aste vähintään 65 %
- ei muuta riittävää tuloa.

Maksuihin perustumattoman vanhuuseläkkeen myöntämisen erityisehdot ovat seuraavat:

- ikä: henkilön on oltava vähintään 65-vuotias
- asuinpaikka: henkilön on täytynyt asua Espanjassa vähintään kymmenen vuotta 16. syntymäpäivänsä ja eläkkeelle jäämisen välisenä aikana, näistä kaksi vuotta yhtäjaksoisesti ja välittömästi ennen sitä päivää, jolloin hän esittää hakemuksen
- ei muuta riittävää tuloa.

Espanjassa laillisesti asuvilla työttömillä on oikeus työttömyysetuuksiin työttömyyspäivärahan ja aktiiviseen työllistymiseen kannustavan tuen muodossa.

Ulkomailla asuville Espanjan kansalaisille ja paluumuuttajille maksetaan tietty vähimmäismäärä. Ollakseen oikeutettu etuuteen Espanjan kansalaisen on asuttava maassa, jossa sosiaaliturvajärjestelmää ei ole tai se on epävarma. Hänen on oltava vähintään 65-vuotias ollakseen oikeutettu vanhuuteen perustuviin etuuksiin ja 16–65-vuotias ollakseen oikeutettu työkyvyttömyysetuuksiin. Yli 65-vuotiailla paluumuuttajilla, jotka ovat Espanjan kansalaisia, syntyneet Espanjassa ja asuneet valtioissa, joiden sosiaaliturvajärjestelmät ovat epävarmoja, tai joilla on juuret Espanjassa ja jotka ovat asuneet Espanjassa Espanjan kansalaisina kahdeksan vuoden ajan ennen etuuden hakemista, voi olla oikeus etuuksiin.

Mitä järjestelmä kattaa?

Maksuihin perustumaton työkyvyttömyyseläke

Maksuihin perustumaton työkyvyttömyyseläke (*pensión de invalidez no contributiva*) takaa kaikille sitä tarvitseville työkyvyttömille kansalaisille maksutonta sairaanhoitoa ja maksuttomia lääkkeitä sekä täydentäviä sosiaalipalveluja, vaikka he eivät olisi

maksaneet sosiaalimaksuja lainkaan tai riittävän pitkään saadakseen maksuihin perustuvaa eläkettä.

Henkilön tulot katsotaan riittämättömiksi, kun hänen vuotuiset tulonsa jäävät alle 5 007,80 euron. Tätä määrää tarkistetaan talouden koon perusteella (määrä on suurempi, jos yhdessä asuvia perheenjäseniä on monta). Sama talous on kyseessä aina, kun edunsaaja asuu yhdessä muiden henkilöiden kanssa ja edunsaaja on heille sukua avioliiton kautta tai enintään toisen asteen sukulainen, riippumatta siitä, ovatko he edunsaajia.

Eläke lasketaan vuosittaisena (357,70 euroa kuukaudessa; 14 maksukertaa, toisin sanoen 5 007,80 euroa vuodessa).

Jos taloudessa on useampia kuin yksi edunsaaja, kullekin edunsaajalle maksettava määrä lasketaan jakamalla edunsaajien määrällä summa, joka saadaan laskemalla yhteen eläke plus 70 % eläkkeestä kerrottuna edunsaajien määrällä miinus yksi.

Edunsaajan vuositulot eivät saa ylittää vuotuista maksuihin perustumattoman eläkkeen määrää yli 25 prosentilla. Muussa tapauksessa maksuihin perustumatonta eläkettä pienennetään vastaavasti. Eläkkeen määrä ei kuitenkaan voi olla pienempi kuin neljännes koko eläkkeestä (1 251,95 euroa).

Jos työkyvyttömyysaste on vähintään 75 % ja henkilö tarvitsee ulkopuolista apua arkipäiväisessä elämässään, eläkkeen määrää nostetaan 50 prosentilla.

Maksuihin perustumaton vanhuuseläke

Kaikille tarvitseville vanhuuseläkkeen saajille myönnetään rahamääräisiä etuuksia, maksuton sairaanhoito ja maksuttomat lääkkeet sekä täydentäviä sosiaalipalveluja, vaikka he eivät olisi maksaneet sosiaalimaksuja lainkaan tai riittävän pitkään saadakseen maksuihin perustuvaa eläkettä.

Samat säännöt, joita sovelletaan etuuksiin perustumattoman työkyvyttömyyseläkkeen laskemiseen (ks. edellä), koskevat myös etuuksiin perustumatonta vanhuuseläkettä (*pensión de jubilación no contributiva*).

Työttömyysavustus

Työttömyysrahan ja aktiiviseen työllistymiseen kannustavan tuen laskentamalli on kuvattu työttömyyttä koskevassa osassa.

Ulkomailla asuville Espanjan kansalaisille ja paluumuuttajille maksettava vähimmäismäärä

Ulkomailla asuville Espanjan kansalaisille ja paluumuuttajille maksettava vähimmäismäärä (*prestación por razón de necesidad a favor de los españoles residentes en el exterior y retornados*) voidaan laskea kahdella tavalla. Ulkomailla asuvien Espanjan kansalaisten osalta avustuksen määrittelee vuosittain maastamuuttovirasto (*Dirección General de Emigración*). Paluumuuttajilla on oikeus määrään, joka vastaa maksuihin perustumatonta vanhuuseläkettä. Tätä määrää maksetaan 12 kertaa vuodessa (kun taas maksuihin perustumattomia eläkkeitä maksetaan 14 kertaa vuodessa).

Asumistuki

Asumistuen tarkoituksena on helpottaa vuokratukustannuksia silloin, kun edunsaaja täyttää muun muassa seuraavat edellytykset:

- hän on oikeutettu maksuihin perustumattomaan vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeeseen
- hän ei omista asuntoa, jossa asuu
- hän ei ole sukua omistajalle (kolmannen asteen sukulaisuuteen asti).

Asumistuen määrä on 525 euroa kuukaudessa.

Sosiaalipalvelut

Espanjan sosiaaliturvajärjestelmä tarjoaa seuraavia sosiaalipalveluja: vanhainkoteja, kodinhoitoapua, parantolajaksoja, iäkkäille tarkoitettuja keskuksia ja palvelutaloja, vammaisten ja kehitysvammaisten keskuksia sekä terveydenhuoltoa (hoitoa ja kuntoutusta).

Merityöntekijöille, jotka joutuvat työnsä vuoksi asumaan väliaikaisesti Espanjan satamissa, on suurimmissa satamissa toimivissa *Casas del Mar* -keskuksissa tarjolla erityisiä sosiaalipalveluja, tietoa ja taloudellista tukea.

Vähimmäistoimeentuloetuuksien saaminen

Maksuihin perustumattomat työkyvyttömyys- ja vanhuuseläkkeet on järjestetty alueellisesti, kun taas työttömyysturva sekä ulkomailla asuvien espanjalaisten ja paluumuuttajien vähimmäistulo on järjestetty keskitetysti.

Maksuihin perustumattomia eläkkeitä myöntävät itsehallintoalueet (*Comunidades Autónomas*), joille vanhuksista ja sosiaalipalveluista vastaavan laitoksen (*Instituto de Mayores y Servicios Sociales, IMSERSO*) tehtävät on siirretty.

Näiden eläkkeiden edunsaajilla on velvollisuus ilmoittaa 30 päivän kuluessa, jos heidän elämäntilanteensa muuttuu tavalla, joka saattaa vaikuttaa heidän oikeuksiinsa saada etuuksia tai etuuksien määrään. Heidän on toimitettava ilmoitus taloutensa edellisvuoden tuloista joka vuosi ensimmäisen vuosineljänneksen kuluessa. Tiedot voidaan tarkistaa verottajalta.

Työttömyysetuuksia haetaan kansalliselta työllisyyslaitokselta (*Servicio Público de Empleo Estatal - SPEE*). Ulkomailla asuville espanjalaisille ja paluumuuttajille tarkoitettua vähimmäistuloa haetaan maastamuuttovirastolta (*Dirección General de Emigración*).

Sosiaalipalveluja koskevat tiedustelut osoitetaan vanhuksista ja sosiaalipalveluista vastaavalle laitokselle (*IMSERSO*) ja merityöntekijöiden osalta merenkulkijoiden sosiaaliturvalaitokselle (*Instituto Social de la Marina - ISM*).

Pääsääntöisesti etuuksien takaisinperintä edunsaajalta on pakollista, jos kyseessä on virhe, petos tai olosuhteissa tapahtuneen muutoksen ilmoittamatta jättäminen.

XII luku: Pitkäaikaishoito

Pitkäaikaishoidon saamisen edellytykset

Henkilöllä, jonka fyysisissä, henkisissä, älyllisissä tai aisteihin liittyvissä kyvyissä on puutteita iän, sairauden tai vammautumisen vuoksi ja joka tarvitsee ulkopuolisen henkilön apua päivittäisissä toimissaan (tai, jos kyseessä on mielisairaus tai psyykkinen vammaisuus, muunlaista henkilökohtaista tukea), voi olla oikeus pitkäaikaishoitoetuuksiin.

Niitä tarjotaan Espanjan kansalaisille, jotka ovat laillisesti asuneet Espanjassa vähintään viisi vuotta, joista kahden täytyy sijoittua välittömästi ennen hakemuksen jättämisaikajakohtaa. Espanjalaisilla paluumuuttajilla voi myös olla oikeus etuuksiin. Espanjalaisilla paluumuuttajilla voi myös olla oikeus etuuksiin.

Etuuksien ehtona on, etteivät tulot ja henkilökohtainen varallisuus ylitä tiettyä rajaa. Toinen edellytys on, että henkilö tarvitsee apua vähintään kerran päivässä keskeisimmissä päivittäisissä toimissaan.

Hoidon tarpeessa erotetaan kolme astetta (*grados de dependencia*):

- 1. aste: kohtalainen hoidontarve (hoitoa tarvitaan vähintään kerran päivässä)
- 2. aste, huomattava hoidontarve (hoitoa tarvitaan enemmän kuin kahdesti päivässä)
- 3. aste, vakava hoidontarve (jatkuva hoito on tarpeen).

Jokaiseen asteeseen kuuluu vielä kaksi (ala)tasoa.

Ikään liittyviä edellytyksiä ei ole, mutta alle 3-vuotiaisiin lapsiin sovelletaan erityisiä määräyksiä.

Mitä järjestelmä kattaa?

Järjestelmästä voidaan tarjota sekä luontoisetuuksia että rahaetuuksia. Näiden kahden etuustyyppin välillä ei voida kuitenkaan valita vapaasti. Rahaetuuksien ja luontoisetuuksien yhdistäminen ei myöskään ole mahdollista: rahaetuuksia myönnetään vain silloin, kun luontoisetuuksia ei voida tarjota (esimerkiksi resurssien puuttumisen vuoksi).

Luontoisetuudet

Luontoisetuuksina tarjotaan muun muassa monenlaista apua hoidon tarpeessa olevan henkilön kotona. Edunsaajalla voi myös olla oikeus etäapuun ja ennaltaehkäiseviin toimiin.

Osittaisena laitoshoidona tarjotaan hoitoa päivä- ja yöhoitokeskuksissa. Hoidon kesto ja laatu riippuu edunsaajan yksilöllisistä tarpeista.

Laitoksissa annettavaa pitkäaikaishoitoa tarjoavat pääasiassa vanhainkodit ja vammaisten palvelukeskukset.

Edunsaajan voidaan edellyttää maksavan osan palvelun kustannuksista, mutta tämä omavastuuosuus riippuu palvelun tyypistä ja kustannuksista ja edunsaajan taloudellisesta tilanteesta.

Rahaetuudet

Pitkäaikaishoitoon liittyvien rahaetuuksien määrät on säädetty laissa. Ne vaihtelevat hoidon tarpeen asteesta riippuen. Kuukausittainen enimmäismäärä on 833,96 euroa.

Rahaetuuksia pienentävät kaikki muut samankaltaiset, samaan tarkoitukseen myönnetyt julkiset etuudet. Erityisesti pitkäaikaishoitoon liittyviä rahaetuuksia ei voida myöntää yhdessä seuraavien etuuksien kanssa: vakavasta invaliditeetista myönnetty maksuihin perustuva lisämäärä; maksuihin perustumattomat lisämäärät yli 18-vuotiaasta vammaisesta huollettavasta lapsesta, jonka invaliditeettiaste on vähintään 75 % ja joka tarvitsee ulkopuolisen henkilön apua; ulkopuolisen henkilön antamaa apua varten myönnetty avustus (esimerkiksi maksuihin perustumattoman työkyvyttömyyseläkkeen lisänä).

Pitkäaikaishoidon saaminen

Itsehallintoalueiden arviointilautakunta, joka koostuu sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoista, arvioi hoidon tarpeen asteen Maailman terveysjärjestön toimintakykyä, toimintarajoitteita ja terveyttä koskevan WHO:n ICF-luokituksen mukaisesti. Tilanne voidaan arvioida uudelleen määräjain.

Hoitoa voivat antaa julkiset, yksityiset tai osittain julkiset ammattimaiset palveluntarjoajat, ts. laitokset ja kotihoidon tarjoajat. Sukulaiset ja edunsaajan läheiset voivat toimia omaishoitajina.

Rahaetuudet myönnetään edunsaajalle, joka puolestaan maksaa epäviralliselle hoitajalle. Jälkimmäinen kuuluu lakisääteisesti sosiaaliturvajärjestelmän piiriin.

Liite: Sosiaaliturvalaitosten yhteystiedot ja hyödyllisiä Internet-osoitteita

Yksityiskohtaisempia tietoja etuuksien myöntämisedellytyksistä ja yksilöllisistä sosiaaliturvaetuuksista Espanjassa saa sosiaaliturvajärjestelmää hallinnoivilta julkisilta laitoksilta.

Jos haluat tietoa sosiaaliturvakysymyksistä, jotka koskevat useampaa kuin yhtä unionin jäsenvaltiota, voit etsiä sopivaa laitosta Euroopan komission ylläpitämästä laitoshakemistosta sivustolta <http://ec.europa.eu/social-security-directory>.

Kahdessa tai useammassa jäsenvaltiossa olevaan sosiaalivakuutukseen perustuvia etuuksia koskevat tiedustelut osoitetaan seuraaville laitoksille:

Työllisyys- ja sosiaaliturvaministeriö

Ministerio de Empleo y Seguridad Social
Agustín de Bethencourt, 4
28071 Madrid
Puh.: +34 91 3630000
Faksi: +34 91 5332996
Sähköposti: informacionmtin@meyss.es
<http://www.mtin.es>, <http://www.meyss.es>

Terveys-, sosiaalipalvelu- ja tasa-arvomministeriö

Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad 28071 Madrid
Puh.: +34 91 596 10 00
Faksi: +34 91 596 44 80
Sähköposti: oiac@msssi.es
<http://www.msssi.es>

Yleinen sosiaaliturvarahasto

Tesorería General de la Seguridad Social
Plaza de los Astros, 5 y 7
28007 Madrid
Puh.: +34915038000
Faksi: +3491 503841 +3491 5038412
<http://www.seg-social.es>

Kansallinen sosiaalihuollon laitos

Instituto Nacional de la Seguridad Social
c/ Padre Damián, 4
28036 Madrid
Puh.: 34915688300
Faksi: 34915640484
<http://www.seg-social.es>

Kansallinen terveydenhuoltoa hallinnoiva laitos

Terveydenhuollosta vastaava laitos (Instituto Nacional de Gestión Sanitaria)

c/ Alcalá, 56

28071 Madrid

Puh.: +34 91 3380365

Faksi: +34 91 3380853

Sähköposti: informacioningesa@ingesa.msssi.es

<http://www.ingesa.msssi.es>

Vanhuksista ja sosiaalipalveluista vastaava laitos

Instituto de Mayores y de Servicios Sociales

Avda. de la Ilustración s/n con vta. A Ginzo de Limia, 58

28029 Madrid

Puh.: + 34 901 109 899

Faksi: +34 91 7033981

Sähköposti: buzon@imserso.es

<http://www.imserso.es>

<http://www.dependencia.imserso.es>

Valtion työvoimavirasto

Servicio Público de Empleo Estatal

c/ Condesa de Venadito, 9

28027 Madrid

Puh.: +34 91 5859888

Faksi: +34 91 4080017

E-mail: inem@inem.es

<http://www.sepe.es>

Merityöntekijöiden sosiaalilaitos

Instituto Social de la Marina

C/ Genova, 24

28004 Madrid

Puh.: +34917006600

Faksi: +34 91 7006716

<http://www.seg-social.es>